

ского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

2. Такташова Т.В., Коток Е.В., Степаненко О.В. Русский язык в речевых ситуациях: Учебное пособие по русскому языку для учащихся национальной школы. – М.: НИИ УРД АПН СССР, 1991. – 127 с.

УДК 811.111'373.611

О.В. Розводовська,

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СПОСОБИ МОРФОЛОГІЧНОГО СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ БІЗНЕСУ

Стаття присвячена дослідженню способів морфологічного словотвору в сучасній англійській мові бізнесу, зокрема афіксального засобу творення терміноодиниць даної терміносистеми.

The article is devoted to the analysis of the methods of morphological word-formation in the present-day English language of business.

Економічний текст, зокрема текст у сфері бізнесу, представляє собою особливий вид, тобто спеціалізовану різновидність спілкування між людьми, які можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм даного соціуму, позаяк комунікація здійснюється в заданих рамках статусно-рольових відносин. Соціальний інститут представлений сферою економіки і економічних відносин, і його інституційний характер проявляється, в першу чергу, у використанні специфічної підмови, тобто сукупності певного типу лексичних одиниць, які сприяють стратегії стандартизації.

Головною і домінуючою одиницею професійного спілкування є термін як основний структурний компонент тексту, що виконує ряд функцій. Найважливішими з них є інформативно-пізнавальна, комунікативна, яка забезпечує взаєморозуміння між представниками певної галузі знань, і функція накопичення професійних знань [2].

Актуальним питанням сьогодення є систематизація англійських терміносистем окремих галузей і вивчення різних аспектів їх утворення та функціонування у системі мови.

Англійська мова сфери бізнесу та економіки продовжує привертати увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Лінгвісти досліджують окремі аспекти *економічної термінології* (М.В. Белозьоров, 2003; О.В. Глоба, 2002; В.Л. Іщенко, 2002;) та її підсистеми, такі як

юридична (І.М. Гумовська, 2000; Е.Т. Дерді, 2003), *маркетингу* (О.І. Гутиряк, 1999), *термінологія фінансово-економічних взаємин* (О.М. Лотка, 2000), *кредитно-банківської справи* (О.І. Дуда, 2001), *ринкових взаємин* (З.Б. Куделько, 2003), *оподаткування* (О.В. Константінова, 2004).

Незважаючи на підвищений інтерес лінгвістів до вивчення лексичного складу англійської мови сфери бізнесу та економіки, словотвірний аспект на базі даної термінології ще повністю не досліджений. В тому і полягає науковий інтерес та актуальність дослідження.

Наше дослідження спрямоване на виявлення особливостей та основних тенденцій розвитку словотвірної системи мови бізнесу. Розуміння словотвірних процесів допомагає збагнути закономірності утворення нових лексичних одиниць.

У сучасній лінгвістичній науці немає загальноприйнятої дефініції способу словотворення та сталого набору способів творення термінологічних одиниць, що значно ускладнює виконання словотвірного аналізу, який "... будується, на принципі послідовного зіставлення мотивованого слова з мотивуючим, яке звичайно характеризується меншою формальною і семантичною складністю по відношенню до мотивованого" [1, с. 13].

Основними одиницями словотворчого аналізу є безпосередні складники слова – основи і дериваційні афікси, які несуть основне словотворче навантаження [1, с. 12-13].

Словотвірний аналіз бізнес похідних дозволив виявити шість способів морфологічного словотвору: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, осново– та словоскладання, аббревіація.

Морфологічний спосіб творення є одним із значних джерел збагачення англійської термінології бізнесу. Одна з основних причин його продуктивності полягає у тому, що "в морфологічній структурі слова-терміна, утвореного шляхом афіксації, органічно закладені основи структурної систематизації, які мають першочергове значення для термінології [3, с. 121].

В даній статті ми розглянемо лише афіксальний засіб словотворення.

Майже ні один із способів словотворення не досліджувався так часто, як афіксація на матеріалі різних мов. І це закономірно, адже в афіксальному словотворенні семантичні зміни, які виникають в процесі словотворення, виражені і пов'язані з додаванням до похідних основи формальних показників – афіксів.

Афіксація посідає чільне місце серед морфологічного способу творення слів і ми спробуємо з'ясувати морфологічний тип твірної основи та простежити ті зміни значення похідних термінів, які відбулися після додання твірного афікса.

Суфіксальний спосіб

Утворення похідних за допомогою суфіксів є найбільш продуктивним із засобів афіксальної деривації в сучасній англійській термінології бізнесу (далі – ТБ).

Вивчення формальної структури суфіксальних дериватів передбачає виявлення твірної основи і дериваційного суфікса як елементарних одиниць системи словотвору.

Розглянемо основні похідні суфікси в термінології бізнесу.

Суфікс **-tion (-sion, -ssion, -ion)** утворює іменники від дієслівних основ і позначає, як правило, дію, процес, стан, на який указує основа: *acquisition, deterioration, rationalization, recession, remuneration, stagflation*.

Другим за частотою застосування є суфікс **-er (-or)**, який приєднується до дієслівних основ і передає агентивне значення, тобто значення особи за родом занять, професії, або дії: *haemorrhaging, headhunter, inventor, merger, sequester, subcontractor*. В деяких випадках похідні іменники на **-er** позначають різні предмети, документи, які перебувають у сфері бізнесу, наприклад: *blotter, voucher*.

Суфікс **-ing** також має високий ступінь частотності в ТБ. За допомогою даного суфікса утворюються іменники від дієслівних і субстантивних основ із значенням дії, процесу: *bleeding, delaying, downsizing, dumping, rightsizing*.

Не таку численну групу складають деривати із суфіксом **-ity (-ty)**, які приєднується, як правило, до ад'єктивних основ, в окремих випадках, до дієслівних (*liquidity, security*), і виражає значення абстрактних ознак, властивостей, якостей, станів, а також на позначення певної грошової винагороди, наприклад: *annuity, profitability*. Даний суфікс приєднується переважно до прикметників, що вже мають в своєму складі суфікси **-able, -ible, -ive**, і тому більшість термінів на **-ity(-ty)** є вторинні похідні.

Суфікс **-ment** позначає дію або результат дії: *divestment, embezzlement, empowerment, outplacement*.

Суфіксальна морфема **-age** приєднується до дієслівних і субстантивних основ, рідше до ад'єктивних (*primage, shortage*) і передає значення дії, процесу, стану, напр.: *overage, shrinkage*.

Суфікс **-age** володіє високою продуктивністю при утворенні термінів-іменників, що позначають різні грошові виплати: *salvage, shortage, wreckage*.

Суфікс **-ism** приєднується до ад'єктивних і субстантивних основ і передає значення дії (*absenteeism*); теорії, доктрини (*monetarism*), напрями в економіці (*protectionism*), суспільно-економічні формації (*capitalism*).

Суфікс **-ee** приєднується до дієслівних і субстантивних основ із загальним значенням реципієнта дії: *employee, payee*.

Суфікс **-ance (-ence)** мають значення дії, процесу, наприклад: *insurance, acceptance, acquaintance*.

Суфікс **-ary (-ry)** приєднується до дієслівних і субстантивних основ і передає різні значення: а) дія, поведінка: *bribery, recovery*; б) мистецтво, вміння: *cambistry*; в) установи, організації сфери бізнесу: *depository, subsidiary*; г) об'єкт, на якого направлено дію: *fiduciary*.

Суфікс **-acy (-cy)** Приєднуючись до основ прикметників, даний суфікс передає абстрактне значення стану, напр.: *bankruptcy, redundancy*.

За допомогою суфікса **-able** творяться терміни на позначення властивостей економічних реалій, якісних характеристик економічних процесів: *payable, receivable, reputable*.

Наведемо приклади інших суфіксів: **-al** (*disposal, principal, withdrawal*), **-ant (-ent)** (*accountant, consultant, president*), **-ist** (*receptionist, stockist, technologist*), **-ive** (*executive, comprehensive, comradive*), **-ize** (*cannibalize, monetize*), **-ness** (*shortness*), **ship** (*comradeship, ownership, partnership*), **-ure** (*closure*).

Отже, найбільшою продуктивністю в термінології бізнесу користуються суфікси іншомовного походження: **-tion(-sion, -ssion, -ion), -er (-or), -ity (-ty), -ment, -age, -ism, -ee** та ін. Серед споконвічно англійських суфіксів по частоті застосування продуктивним є суфікс **-er**. Виявлена стійка тенденція до вираження загальних понятійних категорій схожими засобами словотворення, що свідчить про явне прагнення термінології до структурно-мовної системності.

Префіксальний і префіксально-суфіксальний способи словотворення

Аналіз показав, що префіксальний спосіб творення термінів бізнесу в англійській мові не є поширеним, але він сприяє модифікації основи, до якої приєднується префікс. Вищу активність проявляє префіксально-суфіксальний спосіб словотворення.

Ми зафіксували наступні продуктивні префікси в термінології бізнесу.

Терміни з префіксом **un-** є похідними утвореннями від основ-дієслів чи іменників і мають значення заперечення властивості чи якості, яку виражає основа: *unacceptable, unadjusted, unbalance, unemployed, unsocial*.

Префікс **under-** вказує на незавершеність дії, вираженої у твірній основі: *underdevelopment, underimporting*.

Префікс **re-**, приєднуючись до основ іменників або дієслів, виражає значення повторного здійснення: *reappraisal*. Лише в окремих випадках передається значення “повернення, рухи назад”, наприклад: *recession*.

Префікс **re-** поєднується з простими основами (*re-export, redraft, reroute*) і з суфіксальними похідними (*redelivery, reseller*).

Префікс **over-** приєднуючись до основ дієслів, іменників і прикметників, має узагальнене значення непомірності або надмірності того, на що вказує твірне слово: *overcapitalization, overcharge*.

Терміни, які утворені виключно префіксальним способом: *overbook, overstretch, oversubscribe*; – і префіксально-суфіксальним способом утворені наступні терміни (*overcapitalization, overcertification*).

Префікс **de-** (*decline, deflate, default*) бере участь в утворенні похідних від дієслівних і субстантивних основ, у край рідко від ад’єктивних (*deductible*) і має значення зворотної дії (*deflation, devaluation*), ліквідації, видалення (*demonetization, deprivation*).

Префікс **dis-** (*discount, disembarkation, dissemination, disposition*) утворює похідні слова від основ іменників і дієслів зі значенням дії, протилежної тій, яка виражена в основі (*disinflation, disinvestments, dissolve*); позбавлення, знищення чого-небудь: *dissolution*.

Префікс **under-** в досліджуваній термінології приєднується до основ дієслів і іменників із значенням неповноти, недостатності дії (*underselling*). Серед прикладів є терміни, які утворені префіксальним способом (*undercharge, undertone*) і префіксально-суфіксальним (*underconsumption, underwriter*).

Префікс **co-** приєднується до іменників із значенням “спільності роботи, співпраці” (*coproduction, coinsurance*).

Префікс **ex-** приєднується до іменників із значенням “виключення чого-небудь” (*ex-rights*). Даний префікс отримує графічне оформлення за допомогою дефіса.

Префікс **super-** бере участь в утворенні похідних в основному від іменних основ, в окремих випадках від ад’єктивних (*supernumerary*). Даний префікс означає перевищення норми, об’єму, якості і т.д. (*supermarket, superintendent*).

Наведемо приклади інших префіксів **counter-** (*counterpurchasing*); **en-** (*entitlements*); **hyper-** (*hyperinflation*); **il-** (*illiquidity*); **in-** (*increase, innovation*); **inter-** (*intermediary, interbank*); **mis-** (*mismatch*); **non-** (*nonpayment, nonwaiver*); **pre-** (*prepayments*); **sub-** (*subrogation, subtreasury*); **sur-** (*surcharge, surplus*).

Статистичні дані свідчать про те, що префікси греко-латинського походження, тобто власне термінологічного фонду (**co-**, **de-**, **dis-**, **ex-** **re-**, та ін.), по частоті застосування превалюють над споконвічно англійськими префіксами (**over-**, **under-**, **in-**). Ми вважаємо, що активність використання стандартних по семантиці греко-латинських морфем викликана прагненням термінології бізнесу до структурно-мовної системності, до забезпечення класифікаційної послідовності термінологічних рядів.

Таким чином, аналіз афіксального способу словотворення в термінології бізнесу виявив тенденцію до виокремлення і закріплення

словотвірних афіксів, що є найбільш характерним принципом термінотворення.

Проведене дослідження засвідчило, що найбільшу активність у англійській термінології виявляє суфіксальний спосіб термінотворення. Цей спосіб є найпродуктивнішим при творенні іменників. Іменникові деривати утворюються за допомогою суфіксації здебільшого від дієслівних, прикметникових та іменникових основ.

Література

1. Азарова Л.Є., П'яст Н.Й. Складання як один із способів словотвору // Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2005. – 123 с.

2. Куликова И.С., Салмина Д.В. Введение в металингвистику // СПб.: "Сага", 2001. – 304 с.

3. Панько Т.І. Від терміна до системи // Львів, 1979. – 121с.

УДК 808, 1

В.Г. Рудий,

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

НІМЕЦЬКІ ПРІЗВИЩА, УТВОРЕНІ ВІД НАЗВИ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ЧИ ПОХОДЖЕННЯ

У статті досліджується етимологія, структура, лексико-семантичні особливості та ареал розміщення німецьких прізвищ, утворених від місця проживання чи походження.

The article deals with research of etymology, structurally-morphological, semantic specific features and location of German surnames formed from the names denoting residence or origin.

Німецькі антропоніми, зокрема родинні прізвища, віддавна були предметом зацікавлення багатьох мовознавців. Одним із перших спеціальних досліджень у цій галузі була робота А. Потта, в якій започатковано принцип системних порівнянь в межах ономастичного поля. Пізніше появились праці Е. Шредера, Й. Клярмана та ін. З наукового погляду більш цінними є монографічні дослідження А. Гайнтце, Й. Брехенмахера, А. Баха, В. Фляйшера, в яких розробляються теоретичні проблеми ономастики і на їхній основі розглядаються окремі аспекти системи німецьких прізвищ в діахронії та синхронії.

Наукові праці українських ономастів Г. Меліки та Н. Головчак